

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Schoolvorming binnen de hekserij

van 't Hul, L.

Published in:
Sociologie Magazine

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
van 't Hul, L. (2013). Schoolvorming binnen de hekserij. *Sociologie Magazine*, 21(1), 18-20.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Schoolvorming

BINNEN DE HEKSERIJ

HOLISTISCHE SPIRITUALITEIT IS EEN VORM VAN ZINGEVING WAARMEE INDIVIDUEN NAAR EIGEN SMAAK EEN SPIRITUEEL PAD UITSTIPPELEN. WARS VAN DOGMA'S EN RELIGIEUZE AUTORITEITEN PUTTEN ZIJ VRIJELIJK UIT VERSCHILLENDE RELIGIEUZE TRADITIES. OF TOCH NIET? OVER ARROGANTE TOVERKOLLEN EN FLUFFY BUNNY-HEKSERIJ.

tekst LEONARD VANT HUL

ONGEVEER EEN JAAR geleden ging operazanger Ernst Daniël Smid voor de serie *God in de Lage Landen* van de Evangelische Omroep op zoek naar vormen van postchristelijke zingeving. Smids conclusie was dat vragen over zingeving onverminderd actueel zijn en dat het aanbod aan mogelijke antwoorden groter is dan ooit. Ter illustratie duwde hij met sceptische blik een winkelwagentje voor zich uit in een 'spirituele supermarkt', waar hij tussen de ironische grappen door verkondigde dat tegenwoordig iedereen zijn of haar eigen 'reli-pakket' kan samenstellen. De zelfbewuste mens zoekt zijn eigen weg tussen de parapsychologische zelfhulpboeken, oosterse wierookhouders en christelijke gebedsdobbelstenen.

Het door Smid geschetste beeld van de holistische spiritualiteit verschilt maar weinig van de beschrijvingen van godsdienstsociologen: ook hierin trekt men de vergelijking met de supermarkt, spreekt men van een 'religieuze consumptie à la carte' en heeft men het over een doe-het-zelf-, danwel *pick-n-mix*-zingeving. Individuen zouden niet langer geremd willen worden door in beton gegoten dogma's

en stoffige religieuze autoriteiten, maar willen zelfstandig putten uit verschillende inzichten en tradities om zo een eigen geloofsopvatting samen te stellen.

Dat het spirituele milieu geen overkoppelende ideologie of gedragscodes kent is echter maar de vraag. In navolging van onder meer de sociologen Aupers en Houtman (2006) stel ik dat er wel degelijk een gemeenschappelijk discours en set van normen is waaraan spirituelen zich conformeren. Centraal binnen vrijwel alle cursussen, workshops en zelfhulpboeken die worden aangeboden door New Age-centra en individuele goeroes staat namelijk het ideaal van spirituele zelfontplooiing.

De vele regels, verwachtingen en eisen waaraan het individu moet voldoen in de moderne samenleving hebben ervoor gezorgd dat het vervreemd is geraakt van zijn of haar authentieke Zelf. Slechts door een oprechte introspectie kan het individu doordringen tot de diepere lagen van het Zelf en het contact met zijn of haar goddelijke kern herstellen. Bij deze zoektocht put het individu inspiratie uit een veelheid aan religieuze tradities en ideeën; populair zijn niet alleen reiki, taoïsme en een op jungiaanse leest geschoeide

parapsychologie, maar ook voorchristelijke, heidense geloven.

STONE AGE

Moderne hekserij onderscheidt zich van andere vormen van spiritualiteit door de grote rol die de natuur speelt binnen haar overtuigingen en praktijken. Heksen trachten hun levenswandel zoveel mogelijk af te stemmen op de cyclussen van de natuur. Met name aan de maancyclus en het rondgaan der seizoenen worden metafysische kwaliteiten toegekend en deze worden daarom nauwgezet gevolgd en gevierd.

Hekserij in de huidige vorm is vlak na de Tweede Wereldoorlog in Groot-Brittannië ontstaan en heeft zich in de loop van de daaropvolgende decennia verspreid over Amerika en het Europese continent. Hoewel oprichter Gerald Gardner beweerde dat zijn *wicca* direct afstamt van het voorchristelijke heidendom, werd al snel duidelijk dat zijn inspiratiebronnen een veel recentere oorsprong hebben en in hoge mate overlappen met die van de bredere New Age-beweging. De religieuze en morele overtuigingen zijn geworteld in de negentiende-eeuwse Romantische beweging en leunen sterk op de

intuïtieve *Naturphilosophie*. Rituelen en organisatiestructuur zijn gebaseerd op die van esoterische genootschappen en de vrijmetselarij. Een klassieke pijler van moderne hekserij is de aversie tegenover het christendom. Heksen idealiseren de era voor de christelijke kerstening, waarin de natuurwijsheden en praktijken van de Oude Religie vredig werden overgeleverd van generatie op generatie.

Maar de aversie reikt verder dan het christendom alleen: ook verwante vormen van holistische spiritualiteit worden te licht bevonden. Door te wijzen op haar vermeende achtergrond in het voorchristelijke, zelfs prehistorische Europa, stellen heksen dat hekserij een veel gegronde overtuiging is dan de 'zweverige oppervlakkigheid' van de uit het verre Oosten geïmporteerde zingevingssystemen. Moderne heksen willen dicht bij de 'authentieke oervorm' van het natuurgeloof blijven. Het is het juist deze zucht naar puurheid die onbedoeld heeft geleid tot het ontstaan van een veelheid aan 'scholen' die elkaar kritisch bejegenen en verward raken in een heuse stammenstrijd.

ARROGANTE TOVERKOLLEN

De diverse scholen – het is veelzeggend dat heksen zelf liever spreken van tradities – kunnen ideaaltypisch worden ingedeeld naar de mate van orthodoxie, met een conservatieve en een liberale variant. Voorbeelden van de eerste zijn de zogenaamde Gardnerian en Alexandrian *wicca*. Beide scholen zijn in de jaren vijftig en zestig in Engeland ontstaan en vormen de basis van de moderne hekserij. Ingezeten hechten veel waarde aan de beoefening van hun religie in kleinschalige, hiërarchisch geleide heksenkringen (*covens*) waarbij leden slechts na lange studie door een hogepriesteres en hogepriester worden ingewijd in de geheimen van de groep. Deze geheimen betreffen onder meer riten en spreuken en worden zorgvuldig bewaard in het Boek der Schaduw. Aanhangers van dit type hekserij hechten grote waarde aan geheimhouding en ideologische zuiverheid en maken een zorgvuldig onderscheid tussen hun eigen traditie en andere spirituele zingevingssystemen.

Aan de andere kant vindt men vormen van hekserij die niet exclusief vasthouden aan traditionele ideeën, maar ook putten

Aan de andere kant reageren de *fluffy bunny*-heksen met onbegrip op de uitsluitende claims van de traditionele heksen.

uit zingevingssystemen als reiki en het boeddhisme. Deze meer eclectische heksen beoefenen hekserij vaker solitair en vinden aansluiting bij een heksenkring eerder gezellig dan noodzakelijk. Hoewel ook zij hechten aan een zekere geheimhouding zijn ze openhartiger naar niet-ingewijden over hun ideeën en praktijken.

De verschillende scholen hebben opmerkelijk weinig begrip voor elkaar. Zo bestempelen Gardnerians en Alexandriërs hun liberalere geloofsgenoten met enige minachting als *fluffy bunny*-heksen, wier beoefening onder invloed van Amerikaanse televisieseries als *Charmed* en *Buffy the Vampire Slayer* is ge vulgariseerd en inhoudelijk leeg is geworden. Zij ondersteunen deze analyse door te benadrukken dat 'echte' hekserij jarenlange scholing vereist en niet gehaald kan worden uit onbetrouwbare internetbronnen of zelfhulpboekjes. Aan de andere kant reageren de *fluffy bunny*-heksen met →

onbegrip op de uitsluitende claims van de traditionele heksen. De gesloten bastions van de traditionele hekserij passen volgens hen niet alleen slecht in het vrijheidslievende ideaal van een spirituele ontplooiing, maar staan ook de algemene acceptatie van *wicca* door het 'grote publiek' in de weg.

ONDERZOEK

Dat schoolvorming en ontwikkelingen richting orthodoxie en liberalisme niet slechts zijn voorbehouden aan geïnstitutionaliseerde religies zoals het protestantisme en de islam, maar evengoed binnen het alternatieve zingevingscircuit voorkomen, hoeft op zich niet te verbazen. Wel verbazingwekkend echter, is dat er binnen de godsdienstsociologie weinig aandacht is voor dit soort processen: men volstaat met de reproductie van de spirituele geloofsstellingen dat er geen dogma's en religieuze autoriteiten zijn.

Het is juist een interessante theoretische vraag hoe en waardoor processen van insluiting en uitsluiting zich manifesteren in een milieu dat te boek staat als open en tolerant. Hekserij vormt daarvoor een uitstekende casus. In meer algemene zin moet zulk onderzoek zich niet langer puur richten op de vraag hoe en waardoor individuen zich *tussen* zingevingsystemen bewegen, maar ook bestuderen hoe en waardoor individuen hun overtuigingen *binnen* een bepaald zingevingsstelsel ontwikkelen. X

LITERATUUR

Beyond the Spiritual Supermarket: The Social and Public Significance of New Age Spirituality.

Aupers, Stef en Dick Houtman (2006). In: *Journal of Contemporary Religion* 21 (2): 201-222.

The Cult, the Cultic-milieu and Secularization.

Campbell, Colin (1972). In: M.B. Hamilton (ed.). (2007). *The sociology of religion: critical concepts in Sociology*. Vol. IV: *Religion in the Contemporary World*, pp. 145-158. London: Routledge.

Persuasions of the Witch's Craft: Ritual Magic in Contemporary England.

Luhrmann, Tanya (1991) *Harvard University Press*.

Moderne hekserij

Het stereotype beeld dat heksen gebochelde, puntmutsdragende vrouwen zijn die vanaf hun bezems de melk zuur maken en appels vergiften gaat al sinds de vroege Middeleeuwen rond in de westerse samenlevingen. Ook nu deze in rap tempo ontkerkelijken blijft hekserij een obscuur en geheimzinnig fenomeen. Heksen zijn zich bewust van dit imago, maar maken zich er nauwelijks druk om. Integendeel: de geheimzinnigheid draagt bij aan hun gevoel van exclusiviteit.

De sacralisering van de natuur is het fundament waarop ideeën en praktijken rusten. Alles wat leeft – naast planten, dieren en mensen vallen daaronder stenen, kristallen en metalen – wordt verbonden door een goddelijke energie die zowel vrouwelijk als mannelijk is. Deze vrouwelijke en mannelijke energie bestaan in polariteit: zij zijn gelijkwaardig en onlosmakelijk met elkaar verbonden. De vrouwelijke energie wordt aanbeden als de Godin wier aanwezigheid gevoeld wordt in de maan en de aarde, terwijl de mannelijke energie gestalte krijgt als de Gehoornde God in de zon en de zaden waarmee de aarde bevrucht wordt. De idee dat al wat leeft met elkaar verbonden is (holisme) vormt een directe afwijzing van de christelijke leer waarin het goddelijke slechts buiten de materiële wereld bestaat en de lichamelijke kanten van het leven zondig zijn (dualisme).

De verering van de Godin en de Gehoornde God komt terug in de viering van de acht jaarfeesten: die representeren samen de eeuwige cyclus van geboorte-dood-wedergeboorte. Ook de maanfeesten, waarin de verering van de Godin en de ontwikkeling van de individuele levensloop centraal staan, vormen een belangrijke pijler binnen de moderne hekserij. Hoewel de feesten, vieringen en magische rituelen op solitaire basis kunnen plaatsvinden, geven de meeste heksen er de voorkeur aan om samen te werken binnen een *coven* of heksenkring. Er bestaan verschillende niveaus van inwijding, waarbij elk niveau toegang geeft tot diepere kennislagen en participatie in andere riten.

Het zijn vooral de hoger opgeleiden uit verstedelijkte gebieden die zich aangetrokken voelen tot hekserij. In Nederland zijn er naar schatting 40.000 heksen en ongeveer 80 procent daarvan is vrouw. De meeste heksen werken in niet-commerciële dienstverlenende beroepen zoals de zorg, of in de ICT-sector. Tot aan de eeuwwisseling vergrijsde de populatie heksen langzaam, maar de hernieuwde aandacht voor hekserij in de populaire cultuur zorgde voor een instroom van adolescenten.

